

Jan Głównka

Dział Historii

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 18, 303-311

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

odznaczeń rosyjskich, nadając mu nazwę Polska Odznaka Zaszczytna za Zasługi Wojenne. Utrzymany został podział na 5 klas. W wyglądzie zewnętrznym jedynie datę „1792” zastąpiono nową „1831” dla wyraźnego podkreślenia kampanii, za którą żołnierzy rosyjskich tą Odznaką nagradzano. W zbiorze znajdują się dwie Polskie Odznaki Zaszczytne. Jedna złota, III klasy, wykonana przez petersburskiego jubilera Emanuela Pannasza (MNKi/N/191) oraz druga srebrna, V klasy, bita przez mennicę w Petersburgu (MNKi/N/192). Krzyży *Virtuti Militari* z datą „1831” nie można w żadnym wypadku uznać za order polskie.

Tadeusz Kosiński

DZIAŁ HISTORII

1989—1992

Nabytki Działu Historii z lat 1989—1992 to kilkaset eksponatów tworzących swego rodzaju panoramę dziejów Kielc i ludzi tutaj mieszkających, uczących się i pracujących, a więc uczniów kieleckich szkół, pracowników urzędów Guberni Kieleckiej, strzelców, legionistów, skautów z lat pierwszej wojny światowej. Najnowsze muzea to także historia kieleckich pułków stacjonujących w mieście w czasach II Rzeczypospolitej. Z tą tematyką łączą się eksponaty nawiązujące do wizyt ważnych osobistości życia politycznego II RP. Odwiedzali przecież Kielce m.in. prezydent Ignacy Mościcki, a także obydwa marszałkowie niepodległej Polski — Józef Piłsudski i Edward Rydz-Śmigły. Poznajemy także wydarzenia roku 1938, związane z otwarciem Sanktuarium Marszałka Józefa Piłsudskiego w południowo-zachodnim narożniku pałacu biskupów krakowskich w Kielcach — wówczas siedzibie Urzędu Wojewódzkiego. Kolejne eksponaty to fragment dziejów kieleckiego przemysłu i rzemiosła. Na starych fotografiach inżynierowie i pracownicy takich kieleckich zakładów, jak: Huta „Ludwików” i „Spółem”, oraz produkty tych wytwórni. Wreszcie druga wojna światowa i tragiczne, nieme świadectwa tych czasów, m.in. dokumentacja dziejów polskich oficerów wywiezionych do obozów zagłady w Rosji, jak również dokumenty osobiste kielczan z lat okupacji hitlerowskiej. Koniec wojny i pierwsze, sfalszowane wybory w 1947 r. znalazły także swoje odbicie w nowo pozyskanych eksponatach. Nawiązują do nich materiały archiwalne z pierwszych wolnych wyborów w 1989 r. Powiew wolności zadokumentowany został archiwaliami i fotografiami z kolejnych, ale już legalnych marszów szlakiem I Kompanii Kadrowej na trasie Kraków — Kielce, organizowanych corocznie w sierpniową rocznicę wkroczenia Strzelców do Kielc.

RODZAJE NABYTEKÓW DZIAŁU HISTORII W LATACH 1989—1992

	Dary	Zakupy	Przekazy	Pozysk własny	Inne	R A Z E M
1989	11	35	2	—	3	51
1990	28	2	4	136	1	171
1991	125	104	8	5	—	242
1992	120	16	28	3	—	167
R A Z E M	284	157	42	144	4	631

Dosyć znaczące i ważne dla historii kieleckiego pałacu biskupów krakowskich są znaleziska odkryte podczas prac remontowych i przekazane do Działu Historii. Najcenniejsze z nich to przedmioty pochodzące z wypełniska między ostatnim a XVII-wiecznym poziomem użytkowym północnego skrzydła pałacu oraz z rumoszu przy tym skrzydle, a także z wykopu w ogrodzie pałacowym przy byłym domku ogrodnika. Należy tu wymienić zdobiony fragment marmurowego portalu pochodzącego z korpusu głównego oraz XVIII-wieczne kafle i ich fragmenty — polewane i zdobione (MNKi/H/4710-4715). Ważne, świadczące o interesującej przeszłości północnego skrzydła pałacu, są tygły i fragmenty naczyń z laboratorium Szkoły Akademiczno-Górnicznej, istniejącej tutaj w latach 1816—1826 (MNKi/H/4704, 4706). Dodatkowym dowodem mówiącym o charakterze tego miejsca jest guzik z symboliką górniczą, dwoma skrzyżowanymi młotami (pod koroną), wykonany z mosiądzu, odnaleziony także podczas prac remontowych (MNKi/H/4569).

W 1859 roku Rada Administracyjna Królestwa Polskiego zezwoliła na przeprowadzenie remontu pałacu kieleckiego. Myślano wówczas o przeznaczeniu reprezentacyjnych pomieszczeń na siedzibę władz sądowych. W latach 1860—1863 prowadzono w pałacu renowację XVII-wiecznych stropów ramowych z plafonami. Podczas prac pozłotniczych przy plafonie *Sąd nad arianami* prowadzący je rzemieślnik ukrył pod malowidłem butelkę z notatką informującą, że roboty remontowe w ciągu 12 tygodni wykonali: Wilhelm Evert z Warszawy z pomocnikami: Teofilem Ruffem i Franciszkiem Kędzierskim. Ponadto Evert skarżył się, że wynagrodzenie nie odzwierciedla trudów wykonanej pracy i że został skrzywdzony na sumę 800 rs. Butelkę odnaleziono podczas kolejnej konserwacji stropu w 1990 r. (MNKi/H/4568), szczegóły w pracy A. Celichowskiej *Konserwacja stropu ramowego z obrazem „Sąd nad arianami”*... na s. 223.

Koniec wieku XIX w Kielcach zaznaczył się powstaniem różnego rodzaju organizacji, w których kielczanie znajdowali możliwość poświęcenia się pracy społecznej. Oprócz istniejącej już Ochotniczej Straży Pożarnej zorganizowano Kieleckie Towarzystwo Cyklistów. Odznaka Towarzystwa wzbogaciła zbiory Działu Historii, zaświadczając swoją formą i treścią przywiązanie do tradycji tak znanych osobistości, jak np. geodeta Józef Borkowski, właściciel toru wyścigowego Jerzy Kiebaczy, geometra

Ryc. 29. Odznaka Kieleckiego Towarzystwa Cyklistów, nr inw. MNKi/H/4647

Ryc. 30. Solniczka z napisem: J. Hönigman, Kielce,
nr inw. MNKi/H/4559

Stanisław Sulimierski, fotograf Stanisław Rachalewski czy wreszcie członek zarządu OSP Józef Sieradzki. Kieleckie Towarzystwo Cyklistów powstało w 1895 roku. W pierwszym wyścigu z Kielc do Radomia brało udział 13 cyklistów, a symbolem ich sportowych zmagani stała się odznaka wyobrażająca koło rowerowe z herbem miasta w centrum i napisem w otoku: „KIELECKIE TOWARZYSTWO CYKLISTÓW”. Odznakę wykonano z mosiądzu pokrytego białą i czerwoną emalią (MNKi/H/4647). Dodać należy, iż jest ona znakomitym uzupełnieniem zbiorów działu o tej tematyce, a jednym z wcześniejszych nabytków była fotografia wspomnianego już Józefa Sieradzkiego, jako zwycięzcy wyścigu na torze w Radomiu w 1903 r. (MNKi/H/3916).

Z tych samych czasów pochodzi szklana solniczka, własność znanej kupieckiej rodziny Hönigmanów. Sklep towarów kolonialnych i delikatesowych Jana i Macieja Hönigmanów znajdował się w kamienicy na rogu Rynku i ulicy Św. Leonarda w dawnym budynku wójtostwa. Od strony ulicy Wesołej, na zapleczu znajdował się szynk. Na piętrze funkcjonowały pokoje dla gości, a całość nazwano hotelem Saskim. Być może solniczka z napisem „J. HÖNIGMAN | KIELCE” używana była przed laty przez któregoś z hotelowych gości (MNKi/H/4559).

Jednym z większych zespołów nabytków uzupełniających zbiory regionalistów z lat I wojny światowej jast dar córki legionisty Wincentego Solka — Zofii Solek z Warszawy (MNKi/H/4606-4620). Jest to przede wszystkim maszynopis wspomnień zatytułowanych *Jak to na wojence ładnie*, w których autor zawarł swoje przeżycia związane z udziałem w ruchu strzeleckim, a później w Legionach Polskich. Wspomnienia te zostały przekazane do zbiorów muzealnych wraz z innymi pamiątkami, fotografiami i dokumentami rodzinnymi. W. Solek urodził się w Kielcach w 1895 r., tutaj uczęszczał do Szkoły Handlowej, organizował harcerstwo. W sierpniu 1914 r. jako ochotnik przyłączył się do wkraczających do miasta strzelców. Jego wspomnienia były przygotowane w maszynopisie do druku już przed II wojną światową, a ich fragmenty ukazały się w „Żołnierzu Legionów i POW” w sierpniu 1938 r. Dopiero w 1988 r. „Stolica”

rozpoczęła druk ciekawszych zapisków autora dotyczących działań wojennych, a potem ukazało się książkowe wydanie zatytułowane *Pamiętnik Legionisty*. W tej edycji pominięto niezwykle interesujące fragmenty, szczególnie z pierwszych kart pamiętnika, dotyczące głównie Kielc i wspomnień autora opisującego wydarzenia poprzedzające sierpień 1914 r. w naszym mieście. Można tu wspomnieć o epizodach związanych z dziejami Szkoły Handlowej w Kielcach i Szkoły Przemysłowo-Technicznej inż. Zygmunta Kosterskiego. Wśród postaci, które warto przypomnieć, autor wymienia m.in. Włodzimierza Gierowskiego i Bronisława Kowalczewskiego.

Najważniejszym dokumentem w całym zbiorze jest poświadczenie porucznika E. Knolla z 1 Baterii Konnej Artylerii Legionów Polskich, dotyczące służby Wincen-tego Solka w szeregach legionowych od 19 sierpnia 1914 r. z datą przysięgi w Kielcach 9 września 1914 r. Dodatkowym elementem stanowiącym o dużej wartości tego dokumentu jest pieczęć 1 Baterii Konnej Artylerii Legionów Polskich, stwierdzająca wiarygodność poświadczenia (MNKi/H/4609). Warto także dodać, że podpisany na dokumencie E. Knoll, to nie kto inny, jak późniejszy generał brygady Edmund Stanisław Knoll-Kownacki, obrońca Lwowa i Przemysła w 1918 r., absolwent wyższych uczelni wojskowych w Paryżu i Warszawie, już w Polsce niepodległej, także działacz społeczny, związany z organizacjami kombatanckimi.

Z latami I wojny światowej łączą się trzy kolejne eksponaty, a mianowicie nalepki okienne — cegielki, z których dochód przeznaczano na szlachetne, społeczne cele. To m.in. „Dar na cele oświaty ludowej”, druk wydany przez Komitet Ziemi Kieleckiej w 1916 r. (MNKi/H/4538), oraz niezwykle ciekawa z artystycznego punktu widzenia nalepka okienna poświęcona obchodom rocznicy Konstytucji 3 maja, wydana w Piotrkowie w 1917 r. (MNKi/H/4545). Autorem i jej projektantem był Kazimierz Józef Zaborowski (1890—1918), artysta malarz studiujący w latach 1909—1914 w Krakowie i Dreźnie. Zaborowski służył w Legionach Polskich od samego początku, m.in. w służbie werbunkowej w Piotrkowie Trybunalskim. Projektował szatę graficzną wydawnictw NKN i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Piotrkowie. Był również autorem nalepek okiennych z podobizną Tadeusza Kościuszki, drukowanych w zakładzie litograficznym A. Pańskiego w Piotrkowie Trybunalskim (MNKi/H/4546).

Historia miasta w dwudziestoleciu międzywojennym była nierozzerwalnie związana ze stacjonującymi tutaj pułkami. Medal pamiątkowy z wyobrażeniem stylizowanego orła i stosownym napisem przypomina o święcie 4 Pułku Piechoty Legionów, stacjonującego w koszarach na Bukówce (MNKi/H/4556). Pułk wchodził w skład 2 Dywizji Piechoty Legionów i w Kielcach przebywał do wybuchu II wojny światowej.

Uroczystości związane ze śmiercią marszałka Piłsudskiego utrwalone zostały na fotografii przedstawiającej składanie wieńców pod jego popiersiem w maju 1935 r. w logii wejściowej pałacu, ówczesnej siedziby władz wojewódzkich. Popiersie zostało tutaj przeniesione z Sieni Górnej, a wieńce składali przedstawiciele społeczeństwa kieleckiego, członkowie organizacji kombatanckich, radni i ławnicy Rady Miejskiej, a także reprezentanci władz województwa, w tym widoczny na zdjęciu wojewoda kielecki dr Władysław Dziadosz (MNKi/H/4720).

Istotną dla Kielc i regionu wizytą był pobyt w mieście marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego w 1937 r. Fakt ten wiązał się z poświęceniem sztandaru 2 Pułku Artylerii Lekkiej Legionów. Trzeba dodać, że Rydz-Śmigły posiadał honorowe obywatelstwo m. Kielc. Zabiegi władz wojewódzkich, aby marszałek odwiedził miasto wiązały się także z wcześniejszymi próbami likwidacji województwa kieleckiego. Tradycja legionowa i jej kultywowanie po I wojnie światowej zapobiegły realizacji tych zamysłów. W 1937 r. Rada Miejska ufundowała specjalną „Złotą Księgę Miasta Kielc”, w której widnieje wpis Rydza-Śmigłego oraz osobistości mu towarzyszących. O tych

Ryc. 31. Medal pamiątkowy 4 Pułku Piechoty Legionów, nr inw. MNKi/H/4556

interesujących wydarzeniach mówią fotografie wykonane 16 października 1937 r., przedstawiające marszałka odbierającego defiladę przed Domem WF i PW w Kielcach. Kolejne, pochodzące z zakładu fotograficznego „Moderne” w Kielcach, dokumentują złożenie prochów hetmana Jana Czarnieckiego w Czarncy i przegląd oddziałów 2 PAL, z udziałem Rydza-Śmigłego (MNKi/H/4721-4726).

Rok później otwierano uroczystość Sanktuarium Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wśród wielu fotografii podarowanych Muzeum Narodowemu w Kielcach na szczególną uwagę zasługują te, na których możemy zobaczyć przebieg uroczystości z udziałem generała Kazimierza Sosnkowskiego, ministra Juliusza Ulrycha i wojewody kieleckiego dra Władysława Dziadosza. Powtórzył się właściwie sierpień 1914 r., bo osobistości biorące udział w otwarciu Sanktuarium to przecież strzelcy Józefa Piłsudskiego, wkraczający w siwych mundurach do miasta opuszczonego przez wojska rosyjskie (MNKi/H/4600).

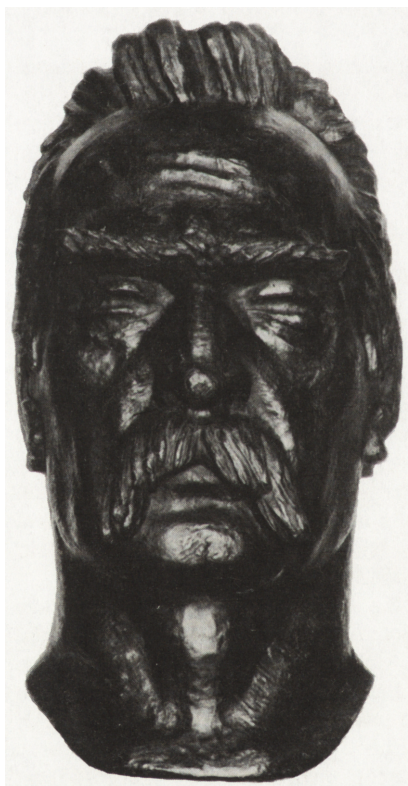
Sanktuarium, zniszczone w czasie zawieruchy wojennej i przez urzędującą w pałacu po 1945 r. nową władzę, zostało ponownie udostępnione społeczeństwu 5 grudnia 1990 r. Postarano się umieścić tutaj jak najwięcej elementów oryginalnych, stanowiących wyposażenie wnętrza w 1938 r. (zob. praca L. Michalskiej-Brachy *Rekonstrukcja Sanktuarium Józefa Piłsudskiego w pałacu kieleckim* na s. 215). W związku z tym Działowi Historii przybyło w 1990 r. kilka zabytków, z których najcenniejszy to odtworzone z ocalałych fragmentów brązowe popiersie Piłsudskiego autorstwa Stanisława Rzeckiego (MNKi/H/4563). Nowym elementem wyposażenia Sanktuarium stał się nabytek działu z 1991 r. — marmurowy stolik z inkrustacją z białego marmuru, zdobiony szewronem generalskim oraz Krzyżem I Brygady (MNKi/H/4599). Obiekt ten powstał przed 1939 r. w Kieleckich Zakładach Marmuru Budowlanego.

Kielce lat dwudziestych i trzydziestych to nie tylko defilady i uroczystości, to także codzienna praca w kieleckich zakładach przemysłowych i warsztatach rzemieślniczych. Mówią o tym kolejne nabytki z lat 1989—1992. Z Zakładów Wytwórczych Związku Spółdzielni Spożywców RP „Społem” pochodzi matryca służąca do tłoczenia znaku firmowego. Wykonana z mosiądzu, dwudzielna, po lewej stronie napis: „ZAKŁADY | WYTWÓRCZE | w Kielcach”, po prawej znak „Społem” — kula ziemiska i 5 usiłujących ją poruszyć postaci, pod nim napis „Społem” (MNKi/H/4526).

Ryc. 32. Ocalałe fragmenty popiersia Józefa Piłsudskiego autorstwa Stanisława Rzeckiego,

a. stan z czerwca 1990 r.,

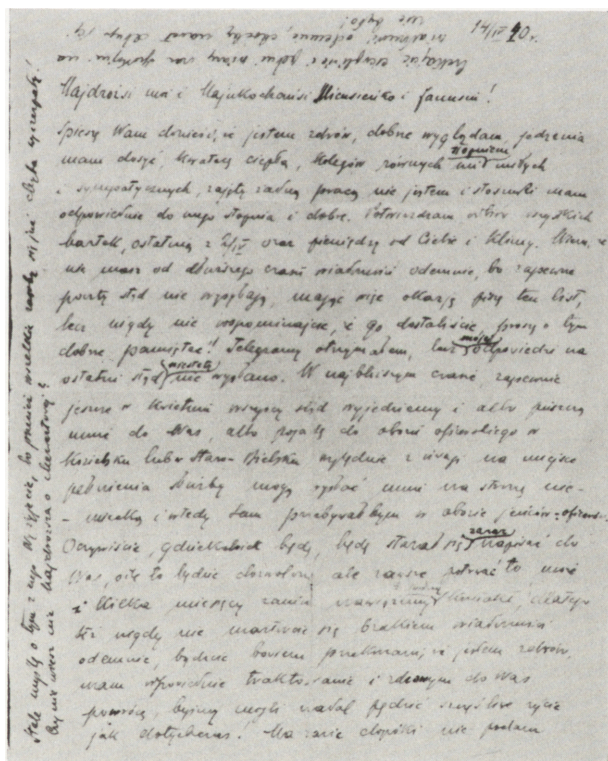

b. popiersie po rekonstrukcji

W zakładach tych produkowano mydło toaletowe i mydło szare, każda kostka stemplowana była znakiem firmowym, a produkcja np. w 1932 r. wyniosła ponad 60 tysięcy kilogramów.

W 1919 r. powstała w Kielcach Huta „Ludwików” produkująca przez całe dwudziestolecie międzywojenne wyroby emaliowane, garnki, wyroby sanitarne, narzędzia rolnicze, kuchenki benzynowe i wreszcie na specjalne zamówienie rządowe — hełmy wojskowe (także strażackie) niklowane i chromowane, szable, a od 1936 r. motocykle SHL z licencyjnym silnikiem brytyjskiej wytwórni „Villiers”. Produktem huty były również kuchnie polowe dla wojska, które można zobaczyć na fotografii wykonanej na dziedzińcu zakładowym w 1936 r. (MNKi/H/4732).

Okresu II wojny światowej w nowych nabytkach dotyczy niezwykle cenny dar związany z osobą majora audytora WP Juliusza Brossa. Syn Edwarda i Haliny urodził się we Lwowie 14 grudnia 1896 r. W czasie I wojny światowej służył w armii austro-węgierskiej. W niepodległej Polsce ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie im. Jana Kazimierza we Lwowie, od 1923 r. służył w 2 Pułku Saperów Kolejowych w Legionowie k. Warszawy. W latach trzydziestych pracował w Departamencie Sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie. Tam zastał go wybuch wojny. Ewakuowany wraz z ministerstwem nie przekroczył granicy w Zaleszczykach, ostatecznie znalazł się w Stanisławowie, skąd wywieziony został przez okupantów sowieckich w głąb Rosji. Korespondencja do rodziny pochodzi z obozu w Ostaszkwie, datowana jest w grudniu 1939 r. oraz w styczniu i kwietniu 1940 r., tuż

Ryc. 33. List z Ostaszkowa
mijra Juliusza Brossa, nr inw.
MNKi/H/4676

przed egzekucją polskich oficerów. Karty pocztowe Juliusza Brossa do rodziny (żony i syna) oraz znajomych w Stanisławowie pisane są na blankietach rosyjskojęzycznych kart pocztowych (MNKi/H/4676, 4681, 4682, 4683, 4691). Powojennym dopełnieniem tego zbioru, a właściwie dalszym ciągiem historii „zaginionych oficerów polskich” jest seria dokumentów, listów, pism prywatnych i korespondencji oficjalnej, związanych z długoletnimi poszukiwaniami Juliusza Brossa przez rodzinę w kraju i kolegów na emigracji. Dokumenty nadsyłane przez Czerwony Krzyż, korespondencja Wydziału Rodzin Wojennych Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Szefostwa Sądownictwa Wojskowego w Londynie, dowództwa 2 Korpusu, świadczą o niezwykłym zaangażowaniu osób dążących do wyjaśnienia „zagadkowego” zniknięcia kilku tysięcy obywateli polskich, jak przypuszczano już wtedy, zamordowanych przez Rosjan.

Ekspонатem nawiązującym do tych tragicznych czasów jest odznaka Związku Sybiraków, wykonana według wzoru z lat trzydziestych, a przedstawiająca ukoronowanego orła, monogram ZS na tarczy z zieloną emalią oraz symboliczne zerwane kajdany. Tradycje sybirackie kultywowane były w II Rzeczypospolitej od 1928 r. w 9 okręgach i 3 kołach. Działalność Związku reaktywowano w 1988 r., rejestracja nastąpiła 1 grudnia, a pierwsze zebranie organizacyjne odbyło się w styczniu 1989 r. Związek Sybiraków przejął wszystkie elementy tradycji swojego przedwojennego poprzednika, używa dawnych symboli na sztandarach i w wydawnictwach okolicznościowych. Motywy odznaki Związku Sybiraków zostały również wykorzystane w Krzyżu Związku Sybiraków, zaprojektowanym przez wywiezionego w 1940 r. z Pińska Huberta Dzikowskiego. Krzyż wykonano w kilkuset egzemplarzach w warszawskiej pracowni grawerskiej Z. Olszewskiego. Stamtąd pochodzą dwa rodzaje Krzyża: posrebrzany i posrebrzany z czarną emalią. Niewielką ilość wykonano ze srebra. Oddział Związku Sybiraków w Lipianach (woj. gorzowskie), gdzie mieszka projektodawca, wykonuje także krzyże z tradycyjną symboliką sybiracką z mosiądzu. Umieszczane są one na nagrobkach zmarłych sybiraków. Dział Historii otrzymał w darze odznaki i Krzyże Związku Sybiraków w różnych odmianach (MNKi/H/4635-4637).

Eksponaty z lat II wojny światowej to także wszelkiego rodzaju dokumenty ofiarowane przez kielczan; są wśród nich świadectwa pracy, na których widnieją charakterystyczne dla tamtych czasów symbole władz okupacyjnych, pieczęcie i nadruki w języku niemieckim. To m.in. *Kennkarta* ze stemplem starosty powiatowego w Kielcach (MNKi/H/4653). Trzeba w tym miejscu wyjaśnić, że Niemcy przeprowadzili reorganizację administracji na terenach okupowanych. Zorganizowanie Generalnego Gubernatorstwa likwidowało polską administrację. Pozostawiono organ wykonawczy samorządu, podlegający władzom niemieckim, na czele których stał *Stadthauptmann*. Kielce jako miasto powiatowe w dystrykcie radomskim od 1 stycznia 1941 r. stały się miastem wydzielonym. Z tego właśnie okresu pochodzi plan Kielc wykonany dla potrzeb wydawniczo-propagandowych (MNKi/H/4656). Jest to plan przestrzenny, z trójwymiarowo przedstawionymi najważniejszymi i charakterystycznymi budynkami miasta, takimi jak pałac biskupów krakowskich, katedra, kościół św. Wojciecha, Szpital Miejski, Dom WF i PW, stacja kolejowa. Legenda i nazwy ulic w języku niemieckim. Autorem planu jest inżynier Zygmunt Kinastowski z Kielc.

Wśród nowych nabytków nie zabrakło także ekspонатów związanych z czasami nam bliższymi. Ciekawostką dla historyków badających dzieje polskiej demokracji jest broszurka zawierająca Instrukcję nr 1 Województwa Komitetu Wyborczego z 1947 r. Wydana w Kielcach, zawiera swoiście przedstawioną i pojmowaną lekcję demokracji (MNKi/H/4522). Przeciwnością tego rodzaju materiału archiwalnego są dokumenty i druki propagandowe wydane w czasie organizowania wyborów po ustaleniu „okrągłego stołu”, jak też podczas następnych w pełni demokratycznych wyborów.

Archiwalia pochodzące z lat 1989 i 1990 to głównie Cegielki na Fundusz Wyborczy Komitetu Obywatelskiego „Solidarność”, plakaty wyborcze z wizerunkami kandydatów do Sejmu z ramienia NSZZ „S” (J. Stępień, St. Żak, T. Kowalczyk, M. Stolzman, M. Chałoński, J. Braun, E. Rzepka) — jeden zaprojektowany przez naszego muzealnego kolegę Bohdana Furnala. W materiałach wyborczych Kieleckiego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” z wyborów samorządowych w 1990 r. znajdujemy programy wyborcze, plakaty i ulotki przedstawiające kandydatów, informacje o okręgach i obwodach wyborczych (MNKi/H/4527-4531, 4570-4582).

Jednym z ostatnich nabytków z lat 1989—1992, ale symbolicznym, łączącym tragiczną przeszłość historyczną z teraźniejszością, jest afisz informujący o ceremonii przeniesienia na cmentarz partyzancki prochów prezydenta Kielc Stefana Artwińskiego, zamordowanego przez Niemców we wrześniu 1939 r. (MNKi/H/4551).

Ważnym dla Kielc wydarzeniem ostatnich lat była wizyta papieża Jana Pawła II w 1991 r. Fotografie, wykonane przez współpracującego z Muzeum Narodowym w Kielcach art. fot. Henryka Pieczuła, rejestrują wszystkie ważniejsze momenty pobytu papieża-Polaka w naszym mieście, m.in.: spotkanie z wiernymi na ulicach miasta, w katedrze, podczas mszy św. na lotnisku w Masłowie, wreszcie wizytę papieża w pałacu — siedzibie naszego muzeum (MNKi/H/4650/1-87).

Jan Główka

DZIAŁ SZTUKI LUDOWEJ*

W latach 1989—1992 z łącznej ilości 32 nabytków zakupy (18) wiązały się z kontynuacją dokumentowania twórczości malarskiej Marianny Wiśnios i Józefa Firmantego. Pozostałe pozycje (14) pochodziły z przekazów bądź darów, w tym: malarstwo (4), rzeźba (1), haft (9).

1989

Zbiory Działu Sztuki Ludowej powiększyły się o 11 pozycji inwentarzowych. Interesujący jest zespół (9) haftowanych mankietów do koszul kobiecych — oszewek — (MNKi/E/5312-E/5320). Stanowi on przykład zdobnictwa kobiecego stroju ludowego typowego dla wsi z okolic Mirca leżącego w pn.-wsch. części woj. kieleckiego, na granicy z woj. radomskim. Oszewki, wykonane w latach 1920—1939 przez znaną w okolicy hafciarkę — Annę Gralec z Małyszyna Górnego, przekazała w darze do zbiorów córka autorki Józefa Jaśkiewicz. Jest to kolejny dar pani Jaśkiewicz, która starannie, z dużym sentymentem przechowywała wszystkie pamiątki po matce. Przekazane oszewki wypruła ze starych, znoszonych koszul. Są one uszyte z lnianego, podwójnie złożonego płótna, obszyte na krawędziach lnianą, ręcznie wykonaną stębnówką i ozdobione starannie wykonanym, misternym haftem geometrycznym. Budową ornamentu, kompozycją elementów zdobniczych i kolorystyką haft na mankietach nawiązuje do kolekcji haftów na koszulach kobiecych znajdujących się już w zbiorach Działu Sztuki Ludowej, znakomicie ją uzupełniając. Kolekcja ta była

* Nowa nazwa Działu Etnografii przyjęta na podstawie statutu wprowadzonego 26 X 1989 r. (zob. E. Wierzbička, *Kronika muzealna 1989*, s. 319). Por. J. Kuczynski, A. Oborny, E. Postoła *Kronika muzealna 1979—1982*. RMNKi Kraków 1984 t. 13, s. 413, gdzie omówiono okoliczności zmiany profilu merytorycznego działu w kontekście zadań istniejącego od 1976 r. Muzeum Wsi Kieleckiej.